

2015 års ekonomiska vårproposition

Till finansutskottet

Finansutskottet har gett utbildningsutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 2014/15:100 2015 års ekonomiska vårproposition med följdmotioner i de delar som berör utbildningsutskottets beredningsområde.

Utbildningsutskottet har beslutat att yttra sig över propositionen och över partimotionerna 2014/15:3088 (M), 2014/15:3090 (SD), 2014/15:3091 (C), 2014/15:3087 (FP) och 2014/15:3092 (KD) i de delar som berör utbildningsutskottets beredningsområde.

Utbildningsutskottet anser att finansutskottet bör tillstyrka regeringens förslag till riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken i de berörda delarna och avstyrka motionerna i motsvarande delar.

I yttrandet finns fem avvikande meningar (M, SD, C, FP, KD).

Utskottets överväganden

Riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken

Propositionen

Ett Sverige som håller ihop

De senaste årens utveckling, med allt fler unga som inte får med sig tillräckliga kunskaper från grundskolan till gymnasieskolan, är oroväckande för våra barns framtid och ett hot mot Sveriges utveckling och konkurrenskraft. Internationella studier visar att kunskapsresultaten i den svenska skolan sjunkit snabbare än i något annat OECD-land. Samtidigt har likvärdigheten mellan skolor försämrats. Kunskapsnivån i den svenska skolan ska höjas och kvaliteten i undervisningssituationen ska stärkas. Alla har rätt att lyckas och utvecklas i skolan och jämlikheten ska öka. Lärarna ska kunna ge eleverna det stöd de behöver för att kunna utvecklas utifrån sina förutsättningar. Därför föreslår regeringen omfattande satsningar på fler anställda i skolan så att lärare kan få tid till sitt arbete och klasserna kan bli mindre, stöd i form av förstärkt specialundervisning till alla elever som riskerar att halka efter och tydliga insatser för att öka läraryrkets attraktivitet. Regeringens målsättning är att alla skolor ska vara bra skolor. Bara så kan vi bygga en svensk skola i världsklass (prop. s. 26).

Fler jobb och stärkt konkurrenskraft

Utbildning ger individen en starkare ställning på arbetsmarknaden. Genom att rusta medborgarna med de kunskaper som arbetslivet efterfrågar minskar inte bara individens risk för arbetslöshet, utan en nödvändig strukturomvandling i ekonomin underlättas. En välutbildad arbetskraft är dessutom en förutsättning för att säkra näringslivets konkurrenskraft. Därför behövs satsningar på människors kompetens. Fler unga måste påbörja och fullfölja en gymnasieutbildning, och gymnasieskolan måste ge unga de färdigheter som arbetsmarknaden efterfrågar. Det är särskilt viktigt att unga som lämnar skolan i förtid och varken arbetar eller studerar får stöd för att återuppta studierna. För vuxna måste det finnas möjligheter till omskolning och livslångt lärande (prop. s. 44).

Ett nytt kunskapslyft

Ett nytt kunskapslyft bör införas för att ge fler möjlighet att kunna ta del av utbildning som skapar vägar in i arbetslivet. Satsningen syftar till att stärka arbetskraftens kompetens och möjligheter på arbetsmarknaden samt bidra till att förkorta tiden för nyanländas etablering i samhället och på arbetsmarknaden. I propositionen Vårändringsbudget för 2015 (prop. 2014/15:99) föreslås därför att medel avsätts för ytterligare ca 2 800 utbildningsplatser inom

komvux och yrkesvux för 2015. För 2016–2019 beräknas medel motsvarande 10 000 utbildningsplatser per år avsättas, inklusive tidigare satsningar.

Samtidigt som allt fler söker sig till högre utbildning finns det yrken där det under lång tid har varit svårt att hitta utbildad personal. För att tillmötesgå arbetsmarknadens efterfrågan och samtidigt bereda fler behöriga sökande plats att studera avser regeringen att genomföra en satsning på utbyggnad av högskoleutbildningar. Satsningen väntas 2018 omfatta drygt 14 000 platser.

I propositionen Vårändringsbudget för 2015 föreslås 125 miljoner kronor tillföras för att stärka högskoleutbildningens kvalitet 2015. För 2016–2018 beräknas satsningen uppgå till 250 miljoner kronor per år. Kvalitetsförstärkningen är avsedd för utbildningsområdena humaniora och samhällsvetenskap samt för lärar- och förskolläraryt utbildning.

Yrkeshögskolan har en central roll att spela för att tillgodose behovet av kvalificerad arbetskraft. För ungdomar som vill fördjupa sina yrkeskunskaper från gymnasieskolan och för vuxna som väljer att byta karriär har yrkeshögskolan därmed en viktig funktion att fylla. Regeringen avser därför att återkomma om utökade platser i yrkeshögskolan. Den kortsiktighet som har präglat yrkeshögskolan, med en ständig omprövning av utbildningsutbudet, har dock skapat osäkerhet när det gäller utbildningarnas framtid. Vissa utbildningar är konstant efterfrågade, och i de fall arbetslivet och dess branschföreträdare ser mer långsiktiga behov kan utbildningarna vara i behov av ökad kontinuitet och stabilitet. Regeringen avser därför att återkomma till riksdagen angående yrkeshögskolans förutsättningar.

Studiemedel ska betalas ut i tid och på ett korrekt sätt. Det är en förutsättning för många studenters försörjning. Det är därför viktigt att studiestödsadministrationen fungerar väl och att Centrala studiestödsnämnden (CSN) har långsiktiga ekonomiska planeringsförutsättningar, inte minst mot bakgrund av den aviserade utbyggnaden av antalet utbildningsplatser. Myndighetens blandade finansieringsmodell, där intäkterna till stor del kommer från avgifter i stället för över anslag, påverkar förutsättningarna för långsiktig planering. Regeringen avser därför att se över CSN:s finansieringsmodell för att säkerställa att denna långsiktighet kan tryggas (prop. s. 49–50).

90-dagarsgaranti för unga

Som en viktig del av 90-dagarsgarantin avser regeringen att införa s.k. utbildningskontrakt i syfte att arbetslösa ungdomar i åldern 20–24 år ska påbörja eller återgå till studier med målsättningen att fullfölja en gymnasieutbildning. Inom ramen för ett utbildningskontrakt ska det vara möjligt för ungdomar att studera på heltid, men det ska också vara möjligt att kombinera studier med praktik eller arbete utifrån ungdomarnas individuella förutsättningar.

Att kombinera en subventionerad anställning med utbildning kan stärka individens långsiktiga förankring på arbetsmarknaden. Ett s.k. traineejobb kan omfatta befintliga och nya subventionerade anställningar som kombineras med yrkesutbildning. Traineejobben ska riktas till de som står långt från ar-

betsmarknaden. Regeringen avser att införa en form av traineejobb för ungdomar i åldern 20–24 år med, i normalfallet, fullständig gymnasieutbildning. Dessa traineejobb ska göra det möjligt för ungdomar att kombinera arbete med kollektivavtalsenliga löner med relevant yrkesutbildning inom sektorer där fler går i pension eller där det finns bristyrken. Regeringen avser att notifiera de delar av stödet som behöver prövas mot EU:s statsstödsregler. Vidare kommer regeringen att följa och utvärdera reformen noga.

Sammantaget innebär införandet av utbildningskontrakt och traineejobb att regeringen i propositionen Vårändringsbudget för 2015 föreslår satsningar på drygt 400 miljoner kronor innevarande år för att ungdomar ska skaffa sig nödvändig kompetens för att kunna etablera sig på arbetsmarknaden. För de kommande åren beräknas reformerna innebära satsningar på ca 2 miljarder kronor per år (prop. s. 50).

En jämlik kunskapsskola med tid för varje elev

Kunskapsnivån i den svenska skolan ska höjas och kvaliteten i undervisningssituationen ska stärkas. Alla har rätt att lyckas och utvecklas i skolan och jämlikheten ska öka. Lärarna är den viktigaste faktorn för elevens kunskapsresa och ska kunna ge eleverna det stöd de behöver för att kunna utvecklas utifrån sina förutsättningar. Grundläggande utgångspunkter ska vara höga skolresultat, en likvärdig skola och ett attraktivt läraryrke.

Grundskolan och gymnasieskolan står inför betydande utmaningar. Resultaten i de internationella kunskapsmätningarna har försämrats tydligt, både över tid och i jämförelse med vår omvärld. Utvecklingen har pågått under lång tid, men har accelererat under de senaste åren. Den svaga resultatutvecklingen har också visat sig i att allt fler elever lämnar grundskolan utan att vara behöriga till något av gymnasieskolans nationella program. Andelen elever som saknar denna behörighet har ökat successivt sedan slutet av 1990-talet och uppgick 2014 till över 13 procent. Det finns även oroande tecken på att likvärdigheten i grundskolan har försämrats. Skillnaderna i studieresultat mellan skolor och mellan kommuner har ökat.

Nästan alla ungdomar går vidare från grundskolan till gymnasieskolan. Av de som 2011 påbörjade en gymnasieutbildning fick endast 63 respektive 7 procent en gymnasieexamen eller ett studiebevis inom tre år. En majoritet av eleverna går de nationella programmen, och där var genomströmningen ca 80 procent. Den låga genomströmningen i gymnasieskolan försämrar ungdomars möjlighet att etablera sig på arbetsmarknaden eller gå vidare till fortsatta studier.

Mot bakgrund av de sjunkande resultaten i grundskolan har regeringen bitt OECD att genomföra en tematisk granskning av den svenska grund- och gymnasieskolan med fokus på grundskolan. Resultatet av granskningen ska redovisas i slutet av april 2015. Regeringen avser att tillsätta en skolkommision

som, bl.a. utifrån OECD:s rekommendationer, ska lämna förslag som syftar till att förbättra den svenska skolan senast i januari 2017.¹

Regeringens förslag och aviseringar inom skolområdet, inklusive förskolan och lärarfortbildningen, innebär i stor utsträckning en omDispositionering av de medel som avsatts för området i den beslutade budgeten för 2015. Vissa satsningar utgår helt i och med förslagen i propositionen Vårändringsbudget för 2015 samt aviseringar i denna proposition. Det handlar bl.a. om ett generellt införande av betyg från årskurs 4. Detta leder enligt regeringens bedömning till en bättre skolpolitik.

För att vända de fallande skolresultaten krävs skolreformer med fyra huvudsakliga inriktningar: tidiga insatser, ökad attraktivitet i läraryrket, ökad likvärdighet – att alla skolor ska vara bra skolor – samt att alla elever ska fullfölja en gymnasieutbildning. Med sådana insatser ges förutsättningar för att återföra svensk skola till internationell toppklass.

Tidiga insatser lägger en stabil grund för framtiden

En viktig förutsättning för att förskolan ska kunna uppfylla målen för verksamheten är att barngrupperna har en lämplig storlek, att personaltätheten är tillräcklig och att personalen är välutbildad. Regeringens föreslagna satsningar i propositionen Vårändringsbudget för 2015 innebär riktade resurser för en ökning av antalet nybörjarplatser på förskolläraryrket och medel för att stimulera tillgängligheten av omsorg på obekvämt arbetstid. I den beslutade budgeten för 2015 avsattes 415 miljoner kronor för att minska barngrupperna i förskolorna och i fritidshemmen. Regeringen föreslår i propositionen Vårändringsbudget för 2015 att medlen används för att minska barngrupperna i förskolorna. Från och med 2016 aviseras årligen 830 miljoner kronor för detta ändamål.

Utvärderingar från Skolverket visar också att den svenska grundskolan sätter in särskilt stöd relativt sent och med tonvikt på högre årskurser. Regeringen har som mål att säkerställa att stöd och särskilt stöd sätts in redan i tidiga årskurser för att förebygga problem som kan växa och under lång tid försvåra för den enskilda eleven.

De elever på lågstadiet som inte har tillräckliga baskunskaper i att läsa, skriva och räkna riskerar att komma efter och få större problem senare under skoltiden. Regeringen initierar därför en rad åtgärder inom ramen för ett lågstadielöfte som syftar till att förbättra den tidiga uppföljningen av elevernas kunskaper och stöd till eleverna. Regeringen avser att utreda förutsättningarna för att införa en s.k. läsa-skriva-räkna-garanti samt hur en sådan bör utformas. I den beslutade budgeten finns en satsning på det s.k. Lågstadielyftet på ca

¹ Regeringen presenterade den 9 april en skolkommision. Kommissionen består av 14 ledamöter och leds av Anna Ekström, generaldirektör på Skolverket. Uppdraget ska slutredovisas senast den 13 januari 2017 (dir. 2015:35). OECD överlämnade den 4 maj sin rapport *Improving schools in Sweden: an OECD perspective* till regeringen. Skolkommisionens arbete ska bl.a. utgå från rapportens slutliga rekommendationer.

2 miljarder kronor 2015. Regeringen avser att med dessa medel införa ett statsbidrag² med syftet att öka läraryrkets attraktionskraft och höja kvaliteten på undervisningen genom att skapa mer tid för läraren att undervisa eleverna i lågstadiet inklusive förskoleklassen. Statsbidraget kommer att fördelas med utgångspunkt i skolhuvudmännens behov, för att kunna öka antalet anställda så att lärarna på lågstadiet får mer tid för sitt arbete och kan ägna mer tid åt varje elev och så att klasserna kan bli mindre. Regeringen beräknar satsningen till 2 miljarder kronor årligen fr.o.m. 2016. Regeringen föreslår även att medel avsätts för att öka antalet nybörjarplatser på grundlärarutbildningen för dessa årskurser med 700 platser årligen.

Åtgärder måste vidtas för att komma till rätta med bristen på lärare med specialpedagogisk kompetens. Det handlar dels om fler utbildningsplatser på speciallärar- och specialpedagogutbildningarna, dels om satsningar som syftar till att göra det mer attraktivt för verksamma lärare att vidareutbilda sig till speciallärare eller specialpedagog. En annan viktig del handlar om att stimulera skolhuvudmännen att anställa fler lärare med specialpedagogisk kompetens och öka andelen behöriga speciallärare och specialpedagoger. Förskoleklass och årskurserna 1–3 är prioriterade, men även den övriga grundskolan kan komma att omfattas. Regeringen föreslår därför i propositionen Vårändringsbudget för 2015 ett resurstillskott motsvarande 300 nybörjarplatser inom speciallärar- och specialpedagogutbildningarna samt en förstärkning av den del av Lärarlyftet som avser speciallärarutbildning med specialisering mot utvecklingsstörning. Regeringen föreslår att medel avsätts för att inleda satsningen 2015. Från och med 2016 beräknas regeringens satsningar för specialpedagogisk kompetens i lågstadiet uppgå till 500 miljoner kronor per år.

Vidare avser regeringen att införa ett obligatoriskt bedömningsstöd i läs- och skrivutveckling samt kunskapskrav i läsförståelse i årskurs 1 fr.o.m. hösten 2016.

Ett attraktivare läraryrke

Lärarna är nyckeln för att höja kunskapsresultaten i skolan. Det är därför allvarligt att läraryrket under en lång tid har tappat i status och attraktionskraft. För att göra läraryrket mer attraktivt behövs bl.a. högre löner, minskat administrativt arbete och bättre möjligheter att göra karriär och utvecklas i yrket.

För att stärka yrkets attraktivitet har regeringen tagit initiativ till en nationell samling för läraryrket som bl.a. syftar till bättre löneutveckling för lärare kopplad till deras kompetens och karriärutveckling. Regeringens avsikt är att i budgetpropositionen för 2016 tillföra resurser med syftet att lärares löner ska höjas. Under förutsättning att de berörda parterna tar ansvar för att påtagligt prioritera höjda lärarlöner kan resurser motsvarande 3 miljarder kronor på årsbasis tillföras. En given utgångspunkt är att den svenska lönebildningen

² Regeringen har beslutat om förordningen (2015:215) om statsbidrag för de lägre årskurserna i grundskolan och motsvarande skolformer samt viss annan utbildning. Förordningen trädde i kraft den 20 maj 2015.

alltjämt ska skötas av de förhandlande parterna på arbetsmarknaden. Regeringen för samtal med de berörda parterna för att bl.a. diskutera formerna för reformen.

Bristen på utbildade och behöriga lärare och förskollärare är stor och ökande. Varannan lärare i gymnasieskolan och var tredje lärare i grundskolan saknar behörighet i de ämnen de undervisar i. Inom matematik, naturorienterande ämnen och teknik är bristen särskilt bekymmersam. Regeringen avser därför att införa en möjlighet till studiemedel med den högre bidragsnivån för studenter som läser in kompletterande pedagogisk utbildning (KPU) inom dessa områden. I propositionen Vårändringsbudget för 2015 föreslås att medel avsätts för detta ändamål samt för en generell utbyggnad av KPU.

I samma proposition föreslår regeringen även att totalt 7 miljoner kronor avsätts för fortbildningsinsatser för lärare och förskolans personal samt rektorer och förskolechefer. För 2016–2018 beräknas satsningarna uppgå till totalt 220 miljoner kronor per år och för 2019 till 200 miljoner kronor.

Regeringen avser även att inrätta nationella skolutvecklingsprogram som är systematiska och långsiktiga. Insatserna kan avse olika kompetens- och stödinsatser när det gäller t.ex. undervisning i ämnen eller ämnesövergripande arbete, statistik och resultatuppföljning, arbete med elever i behov av särskilt stöd samt hur administrationen kan minskas och arbetsprocesser göras mer effektiva. Regeringen föreslår i propositionen Vårändringsbudget för 2015 att 20 miljoner kronor avsätts för detta 2015. Satsningen beräknas uppgå till 140 miljoner kronor årligen fr.o.m. 2016.

Alla skolor ska vara bra skolor

Alla elever ska ha samma möjligheter till en bra utbildning oavsett vilken skola de går i och vilken del av landet de bor i. Det finns ingen motsättning mellan likvärdighet och höga studieresultat – snarare tvärtom. Genom riktade insatser för att förbättra resultaten i skolorna med de största utmaningarna kan likvärdigheten i skolsystemet förbättras. Regeringen föreslår en rad insatser med denna inriktning i propositionen Vårändringsbudget för 2015. Den vinstjakt som pågår i välfärden måste stoppas. Regeringen har tillsatt en utredning för att säkerställa att skattemedel ska gå till just den verksamhet de är avsedda för. Detta gäller bl.a. skolan. Regeringen vill vidare ge kommunerna avgörandet över nyetableringen av skolor med vinstsyfte.³

Statens stöd till huvudmän för skolor med låga studieresultat och svåra förutsättningar eller många nyanlända elever behöver förstärkas och effektiviseras inom ramen för regeringens samverkan för bästa skola. Regeringen föreslår att satsningen ska ta sin utgångspunkt i budgetpropositionen för 2015 men med oförändrade medel jämfört med i den beslutade budgeten för samma år. Förslaget innebär att 300 miljoner kronor avsätts för 2015 och sedan en beräknad omfattning på 600 miljoner kronor per år fr.o.m. 2016. Skolverket kommer att

³ Skolkostnadsutredningen (dir. 2014:126) fick den 1 april ett tilläggsuppdrag och en förlängd utredningstid till den 31 mars 2016 (dir. 2015:37). En del av det utvidgade uppdraget är att utreda hur kommuner kan ges ett avgörande inflytande över nyetableringar av skolor som är avsedda att drivas med vinstsyfte.

få i uppdrag att träffa överenskommelser med de aktuella huvudmännen bl.a. för att stödja dem i att attrahera lärare.

Antalet nyanlända elever förväntas öka kraftigt i Sverige de närmaste åren. Nyanlända elever har generellt sett svårare att nå de kunskapskrav som minst ska uppnås i grundskolan. Läsåret 2013/14 nådde 27 procent av de nyanlända eleverna behörighet till gymnasieskolans nationella program. Regeringen föreslår riktade medel inom ramen för Samverkan för bästa skola för att höja studieresultaten för nyanlända elever.

Möjligheten till läxhjälp ska inte vara beroende av om elevernas föräldrar kan hjälpa dem eller har betalningsförmåga för att köpa läxhjälp. Regeringen föreslår därför att RUT-avdragets bestämmelse om skattereduktion för hjälp med läxor och annat skolarbete upphör att gälla den 1 augusti 2015. I den beslutade budgeten ingår en satsning på hjälp med läxor och skolarbete för elever i grundskolan, vid sidan av den ordinarie undervisningstiden. I den beslutade budgeten avsätts 390 miljoner kronor för läxhjälp. Regeringen avser att fr.o.m. 2016 i stället fördela medlen i form av ett sökbart statsbidrag. Skolor som tar del av satsningen ska sätta upp tydliga och uppföljningsbara mål för den skillnad i elevernas resultat som ska uppnås genom en utbyggd verksamhet med hjälp med läxor och annat skolarbete.

I den beslutade budgeten för 2015 ingår även satsningar på sommar- och lovskola för elever i årskurserna 6–9. Regeringen föreslår en omfattande utbyggnad av sommar- och lovskolan för de elever i årskurserna 6–9 och i gymnasieskolan som riskerar att inte klara kunskapskraven. Från och med 2015 föreslår regeringen ett årligt statsbidrag på 150 miljoner kronor. Skolor som tar del av satsningen ska sätta upp tydliga och uppföljningsbara mål för den skillnad i elevernas resultat som ska uppnås genom en utbyggd verksamhet med undervisning på skollov.

Även elevhälsan kan ha betydelse för att förbättra förutsättningarna för höjda skolresultat. Regeringen bedömer att elevhälsan behöver förstärkas för att bl.a. förebygga ungas psykiska ohälsa och beräknar därför ett riktat statsbidrag om 200 miljoner kronor årligen fr.o.m. 2016.

Många av de svenska skollokalerna är i behov av renovering. Detta innebär en möjlighet till ökad energieffektivisering. Ett sådant stöd bidrar till att göra skolan till en mer attraktiv arbetsplats för såväl lärare som elever och till att skapa moderniserade studiemiljöer. Satsningen bör i första hand avse grundskolan och motsvarande skolformer men bör också inbegripa lokaler i direkt anslutning till skolan, såsom lokaler för förskoleklass. Även gymnasieskolans och gymnasiesärskolans lokaler kan till viss del omfattas. Regeringen föreslår därför en satsning på 15 miljoner kronor 2015 för stöd till upprustning och energieffektivisering av skollokalerna. För 2016–2018 beräknas satsningen uppgå till 330 miljoner kronor per år.

Alla ska påbörja och fullfölja en gymnasieutbildning

Regeringens mål är att alla ungdomar ska påbörja och fullfölja en gymnasieutbildning. Regeringen har därför gett en särskild utredare i uppdrag att, i dialog med en parlamentariskt sammansatt referensgrupp, analysera situationen och föreslå åtgärder senast den 30 juni 2016 (dir. 2015:31).

Yrkesutbildningens kvalitet och attraktionskraft bör utvecklas i samverkan med arbetsmarknadens parter för att svara mot de krav som arbetslivet ställer. Regeringen anser därför att det är viktigt att stärka yrkesutbildningens kvalitet och attraktionskraft och på så sätt stärka den nationella kompetensförsörjningen. Därför har regeringen gett tilläggsdirektiv till Yrkesprogramsutredningen (dir. 2015:15). Utredaren ska bl.a. verka för att utveckla samverkan med arbetslivet i form av t.ex. yrkescollege, undersöka intresse och förutsättningar för en försöksverksamhet med s.k. branschlärningar samt analysera hur matchningen mellan val av gymnasial yrkesutbildning och efterfrågan kan förbättras.

Ungdomar som inte påbörjar eller fullföljer en gymnasieutbildning löper en ökad risk att hamna utanför både arbetsmarknaden och utbildningssystemet. Det är viktigt att insatser riktas mot gruppen unga som varken arbetar eller studerar för att motivera ungdomarna till utbildning (prop. s. 52–55).

Förbättra nyanländas etablering

Regeringen föreslår i propositionen Vårändringsbudget för 2015 även att medel tillförs Myndigheten för yrkeshögskolan för bl.a. införandet av en nationell referensram för kvalifikationer för livslångt lärande och för att stimulera utbildningsanordnare att i större omfattning använda validering som ett verktyg i antagningsförfarandet i yrkeshögskolan.

Den satsning på kunskapslyftet som regeringen föreslår i propositionen Vårändringsbudget för 2015 för att möjliggöra fler utbildningsplatser inom komvux och yrkesvux syftar bl.a. till att stärka nyanländas möjligheter till etablering i samhället och på arbetsmarknaden.

Regeringen har under våren 2015 även lämnat en proposition till riksdagen med förslag till en effektivare och mer individanpassad utbildning i sfi och komvux. I propositionen Vårändringsbudget för 2015 föreslår regeringen medel för att inleda en satsning för att främja kompetensutvecklingen för sfi-lärare. Satsningen beräknas uppgå till 100 miljoner kronor fr.o.m. 2016.

En stor andel av de nyanlända som väntas komma till Sverige framöver är barnfamiljer, och därutöver kommer ett ökat antal ensamkommande barn. Många av de barn som förväntas komma har uppnått skolåldern, och har en varierande skolbakgrund. Regeringen föreslår därför i propositionen Vårändringsbudget för 2015 åtgärder för att förbättra kartläggningen av kunskaper vid mottagandet samt undervisning och studiehundledning på modersmålet. Även regeringens föreslagna satsningar inom ramen för samverkan för bästa skola förväntas komma nyanlända till del (prop. s. 66).

Motionerna

Moderaterna

I partimotion 2014/15:3088 av Anna Kinberg Batra och Ulf Kristersson (M) föreslås riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken. Motionärerna vill skapa en mer flexibel och modern arbetsmarknad där människor har goda möjligheter att byta inriktning och karriär och människor ges flera chanser i livet. Det måste därför vara möjligt och attraktivt för fler att studera också senare i livet.

Moderaterna vill mot den bakgrunden satsa 159 miljoner kronor på att förbättra möjligheterna att finansiera högre utbildning senare i livet. För att öka möjligheterna att kombinera arbete och studier bör fribeloppet, dvs. den inkomst den studerande får ha utan att studiemedlen minskar, höjas från dagens dryga 170 000 kronor (vid 40 veckors heltidsstudier) till över 200 000 kronor per kalenderår. Motionärerna vill vidare att möjligheterna att beviljas studiemedel för längre tid för den som fyllt 40 år ska utökas med 20 veckor, från nuvarande 40 veckor till 60 veckor. Den övre åldersgränsen för möjligheten att beviljas studiemedel ska höjas från dagens 56 år till 60 år. Vidare bör möjligheten till tilläggsån för studerande över 25 år förbättras genom en höjning av lånebeloppet från ca 3 800 kronor till 5 000 kronor per månad.

Motionärerna betonar vidare att ett utbildningssystem med ett tydligt kunskapsfokus är grundläggande för vårt välfärdssamhälle. Utbildningen i Sverige ska hålla hög kvalitet och vara tillgänglig för alla. Målet är att Sverige inom tio år bör ligga på topp tio i PISA-undersökningarna.

Motionärerna framhåller vidare att det under flera år har funnits en bred enighet i riksdagen kring att göra ekonomiska satsningar på skolan. I propositionen ser man nu att prioriteringarna skiftar och att reformer som både riksdagen och lärarförbunden stöder överges, som en extra matematiktimme i högstadiet. Karriärtjänster i utanförskapsområden med mer än 5 000 tjänster blir inte heller av, och inte heller införandet av en tioårig grundskola. Vidare riskerar begränsningar av valfriheten i den svenska skolan att påverka hundratusentals barn och deras föräldrar om en kommunal vetorätt för skoletableringar som regeringen aviserat införs.

Elever som har anlänt till Sverige efter skolstarten har särskilda utmaningar i att lära sig svenska samtidigt som de snabbare än övriga elever behöver ta till sig undervisningen för att nå skolans kunskapsmål. Motionärerna pekar i sammanhanget på behovet av fortsatta insatser för att stärka möjligheterna för denna grupp elever att snabbt komma in i det svenska samhället.

Motionärerna vill stärka läraryrket genom att förbättra och utveckla lärarutbildningen. Motionärerna vill göra det möjligt att anordna fristående lärarutbildningar för att höja mångfalden och kvaliteten i utbildningarna. Antagningen till lärarutbildningen bör kompletteras med ett lämplighetstest i form av en intervju eller ett antagningsprov. Lärarutbildningen bör också utvecklas ytterligare med bl.a. kurser i specialpedagogik, ledarskap och digital kompetens.

Motionärerna vill även att programmering ska införas i undervisningen redan i årskurs 1 och bli ett integrerat inslag i matematik-, slöjd- eller teknikundervisningen.

Friskolereformen är en av de viktiga valfrihetsreformer som ökat möjligheten för föräldrar och barn att välja pedagogik och inriktning på undervisningen utifrån varje elevs särskilda förutsättningar. Motionärerna vill slå vakt om alla föräldrars möjlighet att välja skola till sina barn.

Motionärerna anför vidare att man vill genomföra ytterligare reformer för mer ordning och reda i skolan. Motionärerna vill underlätta ungdomars övergång till arbetsmarknaden genom att fortsätta att arbeta för att gymnasieskolans yrkesprogram blir attraktiva för eleverna och att skolorna startar program utifrån arbetsmarknadens behov och förutsättningar.

Sverigedemokraterna

I partimotion 2014/15:3090 av Jimmie Åkesson m.fl. (SD) föreslås riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken. Motionärerna framhåller att utbildning är en av de nyckelfaktorer som återkommande lyfts fram i samband med industrins fortlevnad och utveckling i Sverige. Om det tillfälligt eller under längre perioder råder brist på en viss kompetens inom landet rekryterar svenska arbetsgivare utomlands. Sverige bör dock självklart sträva efter att vara långsiktigt självförsörjande på kompetens på alla nivåer.

Sverigedemokraterna vill bl.a. satsa på fler lärare i de naturorienterade ämnena och en utökning av utbildningarna vid teknikcollege, vilket ska råda bot på bristen på gymnasieingenjörer. Sverigedemokraterna vill genom teknikcollege låta näringslivet spela en betydligt större roll i arbetet med att utforma relevanta och attraktiva gymnasieutbildningar.

Sverigedemokraterna vill också införa en s.k. teknikbrygga som innebär att gymnasieungdomar under två terminer stärker sina kunskaper i teoretiska och praktiska ämnen varefter de får en termins betald praktik hos en lokal industri. Teknikbryggan innebär att vissa ungdomar ges behörighet att söka sig vidare till högre utbildning, men huvudsyftet är att generera gymnasieingenjörer som kan anställas och vidareutbildas inom industrin.

Banden mellan gymnasieskolan och högskolan bör stärkas. Motionärerna vill därför låta universitetslärare undervisa på gymnasieskolor med bibehållen lön. Många högskolor och universitet har ämnesskickliga och erfarna pedagoger som skulle kunna göra stor nytta inom gymnasieskolan, där det råder brist på lärare i matematik och naturvetenskapliga ämnen.

Motionärerna förordar också ekonomiska incitament för både studenter och skolor i syfte att säkra kompetensförsörjningen i framtiden. Parametrar som kvalitet, arbetslivsanknytning och examen ska styra resursfördelningen till lärosätena. För den enskilda studenten vill Sverigedemokraterna införa ett högre studiebidrag om 1 000 kronor per studiemånad för de studenter som väljer att läsa en utbildning där det finns och kommer att finnas ett påvisbart kompetensunderskott i landet.

När det gäller lärosätena framhåller motionärerna att de inte är främmande för att driva fram administrativa sammanslagningar av mindre högskolor för att använda resurserna mer effektivt. Motionärerna är inte heller främmande för att med ekonomiska styrmedel strama åt antalet utbildningsplatser på utbildningar där efterfrågan på arbetsmarknaden är svag.

Sverigedemokraterna menar vidare att det är naturligt att utvecklingen av en kunskapsintensiv industri går hand i hand med forskning och utveckling i världsklass. Sveriges enda chans att vara en ledande industrination också i framtiden är att förbli innovativt och ligga i framkant i ett brett spektrum av forskningsområden. Politikens roll i detta sammanhang är enligt motionärerna att säkerställa ett gott klimat för innovationer, t.ex. genom att ha tydliga statliga aktörer dit företag kan vända sig. Det handlar också om att såväl inom forskningen som inom lärosätena våga prioritera det som faktiskt är efterfrågat på arbetsmarknaden. Motionärerna vill därför bl.a. slå samman statliga forskningsaktörer, omfördela statliga medel för forskning och utveckling till att i högre utsträckning omfatta teknik och naturvetenskap samt prioritera konkurrenskraftiga lärosäten.

Centerpartiet

I partimotion 2014/15:3091 av Annie Lööf m.fl. (C) föreslås riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken. Centerpartiets utbildningspolitik tar sin utgångspunkt i att varje förskolebarn, elev och student ska ges möjlighet att kunna få den kunskap han eller hon behöver för att nå sina mål – oavsett var i landet han eller hon bor och oavsett hans eller hennes sociala och ekonomiska bakgrund. Motionärerna tror på individens lust att lära och längtan att utvecklas och arbetar därför för en skola där kunskap och kreativitet utvecklas i takt med aktuell forskning och teknik.

Entreprenöriellt lärande ska enligt motionärerna vara naturligt i hela utbildningssystemet eftersom det främjar förmågan att fatta beslut, kommunicera och samarbeta.

Motionärerna framhåller vidare att digitalt lärande ska vara en självklar del av undervisningen och modern teknik ett verktyg för lärarna. Centerpartiet vill att fjärrundervisning tillåts inom skolans alla ämnen och kurser. Det stärker likvärdigheten, höjer kvaliteten och ökar tillgängligheten. För små kommuner med ett litet elevunderlag eller kommuner med stora avstånd kan fjärrundervisning betyda skillnaden mellan att få och att inte få undervisning.

Motionärerna anser att vi måste visa tillit till att lärare och skolledare kan omsätta reformer till praktiska resultat i det dagliga arbetet i skolan. Det är läraren som är nyckeln till att höja kunskapsresultaten. Därför är satsningar på lärares kompetensutveckling och arbetssituation av största vikt. Även rektorernas ledarskap är avgörande för skolans resultat, och man måste därför aktivt verka för att detta ledarskap ska fungera.

Det är bra pedagoger och ledare som tillsammans utgör lösningen på hur den svenska skolan ska kunna förbättras. Centerpartiet anser att duktiga lärare

ska premieras och tror därför på karriärtjänster. Centerpartiet tror även att de som är nära skolan, dvs. eleven, föräldrarna, personalen och kommunen, vet bäst hur de lokala skolorna kan utvecklas. Motionärerna vill därför att kommunerna även fortsättningsvis ska ha ansvaret för skolan.

Det är viktigt att man även som vuxen kan utbilda sig, såväl på gymnasial nivå som på högskolenivå. Möjligheter har också öppnats för att vuxna ska kunna genomgå lärlingsutbildning. Centerpartiet vill se en förändrad lärlingsutbildning där de tilltänkta arbetsgivarna får en större roll i utvecklingen och genomförandet av utbildningen genom s.k. lärlingsråd.

Yrkehögskoleutbildningarna är ett bra exempel på utbildningar som utvecklats i samverkan med presumtiva arbetsgivare. Centerpartiet vill att yrkehögskoleutbildningarna byggs ut ytterligare samt att det ska bli lättare att ansöka om och beviljas att bedriva yrkehögskoleutbildning under längre tid.

Universitet och högskolor är en viktig kraft i det moderna samhällets utveckling eftersom de förser näringslivet och arbetsmarknaden med kunskap och kompetens genom forskning och utbildning. En samverkan och en nära koppling mellan den högre utbildningen och det omgivande samhället är därför av största vikt. Motionärerna ser gärna att det resursfördelningssystem som i dag tillämpas för den högre utbildningen i än högre grad premierar hög kvalitet, och också samverkan och öppenhet mot det omgivande samhället. Centerpartiet avser att verka för att lärosätena ska bli mer autonoma, finnas i hela landet och ges ytterligare möjligheter att utforma sin verksamhet efter regionala förutsättningar.

Folkpartiet

I partimotion 2014/15:3087 av Jan Björklund m.fl. (FP) föreslås riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken. Studiestödssystemet i Sverige är ett av världens mest generösa. Studiemedelssystemet har enligt motionärerna under de senaste åren förstärkts påtagligt genom att alliansregeringen genomfört höjningar av studiemedelsbeloppet, bantillägget och fribeloppet.

Motionärernas bedömning är att studiemedelssystemet i många delar är väl anpassat. Ytterligare reformer kan dock på sikt bli aktuella. För att fortsätta stimulera framväxten av ett allt längre arbetsliv bör det även i fortsättningen vara aktuellt att se över åldersgränserna i studiemedelssystemet. Folkpartiet vill även öka genomströmningen i högskolan genom att öka drivkrafterna att klara sin examen på utsatt tid.

En skola med jämn och hög kvalitet är enligt motionärerna det främsta sättet att skapa goda livschanser för alla. Skolan ska fokusera på elevernas kunskapsresultat och ge varje elev tidigt stöd när det behövs. Därför behövs tidigare betyg, ökade resurser till lågstadiet och en tioårig grundskola med start från sex års ålder. För att ge alla elever en bra skolgång bör staten återta ansvaret för skolan.

Det behövs också lugn och arbetsro i skolan. När det saknas studiero i klassrummet är det de som behöver skolan mest som är de stora förlorarna. Vuxna

i skolan måste ha befogenheter och ta ansvar för att skapa ordning, studiero och trygghet. Motionärerna vill därför införa ett ordningsomdöme och ett stöd till skolor att arbeta förebyggande.

Motionärerna framhåller att Folkpartiet har lett den totala omläggning av den svenska skolan som genomförts under alliansregeringen. Bland alla reformer finns en ny läroplan med nya kursplaner med tydliga och tidiga mål, fler och tidigare nationella prov, skriftliga omdömen, betyg från årskurs 6 och en ny betygsskala med fler steg. Elevers rätt till särskilt stöd har stärkts och speciallärare utbildas på nytt.

Alla skolor ska erbjuda läxhjälp och sommarskola, och Folkpartiet anser att resurser ska gå till de skolor som har störst utmaningar. Fler duktiga lärare ska finnas på skolor i utanförskapsområden.

Förskolan ska erbjuda barn en trygg omsorg och är också viktig för att stimulera barns utveckling och lärande.

Motionärerna vill ha högre lön åt skickliga lärare och en reformerad lärarutbildning som ska göra läraryrket attraktivt. Folkpartiet införde karriärtjänster i form av förstelärare och lektorer. Reformen innebär statligt finansierade löneflyft på 5 000 kronor respektive 10 000 kronor i månaden. Denna reform stoppas nu delvis av regeringen.

Vid sidan av de traditionella gymnasieprogrammen och högskoleutbildningarna behövs det också branschanknutna utbildningar, bl.a. lärlingsjobb. På en föränderlig arbetsmarknad är det också viktigt att alla har goda möjligheter att fortbilda sig och förbättra sina kunskaper hela yrkeslivet.

Kvaliteten och valfriheten ska värnas. Därför försvarar Folkpartiet rätten att starta friskolor och rätten att välja skola. En förutsättning för att friskolor ska få tillstånd ska vara att de uppfyller kvalitetskraven och har seriösa ägare som tar ett långsiktigt ägaransvar. Skolor som inte klarar kvalitetskraven ska stängas.

Med Folkpartiet och alliansregeringen höjdes de statliga forskningsanslagen kraftigt och motionärerna vill fortsätta att prioritera forskningen. Sverige ska ha höga ambitioner när det gäller andelen personer som går vidare till högre studier, men utbyggnaden av antalet platser i högskolan får inte ske på bekostnad av kvaliteten.

Kristdemokraterna

I partimotion 2014/15:3092 av Emma Henriksson m.fl. (KD) föreslås riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken.

Motionärerna framhåller att utbildningens kvalitet är av avgörande betydelse både för barns och ungdomars möjligheter i livet och för vårt lands långsiktiga konkurrenskraft. De sjunkande studieresultaten över tid måste därför tas på största allvar.

Skolans huvuduppgift är att förmedla kunskap, att stimulera elevernas intellektuella utveckling och att förbereda barn och unga för vuxenlivet. Skolan ska erbjuda den kunskap som behövs för att klara av arbetslivet, men också

kunskap för att klara livet som ansvarsfull samhällsmedborgare. Det betyder att skolan måste återupprätta en bildningstradition. Om skolan inte lyckas i sitt uppdrag skapar vi stora framtida problem både för barnen och för Sverige.

Kristdemokraternas utgångspunkt är att undervisningen ska bygga på vetenskap och beprövad erfarenhet. Därför behöver lärarnas roll stärkas, vilket flera utvärderingar har pekat på som en viktig åtgärd. Lärarnas vidareutveckling måste få en tydligare forskningsanknytning och politikens gränser nogt bevakas. Detta är en del i ambitionen att stärka lärarnas status. Lärarnas vidareutbildning behöver också vara mer forskningsbaserad.

Svenska elever bör enligt motionärerna få mer lärarledd lektionstid framöver. I internationella jämförelser har svensk skola färre undervisningstimmar än jämförbara länder, och noterbart är att den lärarledda undervisningstiden i Sverige minskat sedan 1990-talet. Dessutom följer huvudmännen sällan upp att eleverna verkligen får det antal lektionstimmar som stipulerats.

För att vända de sjunkande skolresultaten behöver man enligt motionärerna jobba på bred front; lärare, elever och föräldrar. Det gäller ansvarsfrågor och attityder, bildningssyn och professionalitet.

Utskottets ställningstagande

Utskottet välkomnar att regeringens övergripande prioriteringar vad gäller utgiftsområdena 15 Studiestöd och 16 Utbildning och universitetsforskning ligger fast i förhållande till de satsningar som presenterades i budgetpropositionen för 2015 (prop. 2014/15:1 utg.omr. 15 och 16).

Enligt utskottets mening är det fråga om kraftfulla satsningar på fler anställda i skolan så att lärare kan få tid till sitt arbete och klasserna i de lägre årskurserna kan bli mindre, stöd till alla elever som riskerar att halka efter genom förstärkt specialundervisning och tydliga insatser för att öka lärarkretsens attraktivitet. Detta i syfte att uppnå regeringens målsättning att alla skolor i Sverige ska vara bra skolor.

Utbildnings- och kunskapslyftsfrågorna är avgörande för enskilda individers ställning på arbetsmarknaden och för samhällets välförhållanden. För att ett livslångt lärande ska vara en realitet krävs satsningar inom vuxenutbildningen. Utskottet ser därför positivt på att ett nytt kunskapslyft införs och noterar att i propositionen Vårändringsbudget för 2015 (prop. 2014/15:99) föreslås att medel avsätts för ytterligare ca 2 800 utbildningsplatser inom komvux och yrkesvux för 2015. För 2016–2019 beräknas medel motsvarande 10 000 utbildningsplatser per år avsättas, inklusive tidigare satsningar. Kunskapslyftet utgör en viktig del i regeringens ambition att förbättra Sveriges konkurrenskraft och att uppnå regeringens mål att Sverige ska nå den lägsta arbetslösheten i EU till 2020. Utskottet vill i sammanhanget även lyfta fram att avsikten med kunskapslyftet är att bidra till att förkorta tiden för etablering i samhället och på arbetsmarknaden för många nyanlända.

Utskottet kan inte nog framhålla vikten av att ungdomar skaffar sig nödvändig kompetens för att kunna etablera sig på arbetsmarknaden. Utskottet ser

därför positivt på att regeringen som en viktig del i 90-dagarsgarantin avser att införa s.k. utbildningskontrakt i syfte att arbetslösa ungdomar i åldern 20–24 år ska påbörja eller återgå till studier med målsättningen att fullfölja en gymnasieutbildning. Vidare avser regeringen att införa traineejobb i form av subventionerade anställningar i kombination med yrkesutbildning som riktas till unga arbetslösa i åldern 20–24 år och huvudsakligen med en fullföljd gymnasieutbildning. Traineejobben innebär en möjlighet för unga att kombinera arbete med en relevant yrkesutbildning inom en sektor där allt fler går i pension eller där det finns bristyrken, vilket kommer att stärka deras förutsättningar till varaktig anknytning på arbetsmarknaden. Reformerna innebär enligt propositionen Vårändringsbudgeten för 2015 satsningar på drygt 400 miljoner kronor för innevarande år och ca 2 miljarder kronor per år för de kommande åren.

Utskottet kan i likhet med regeringen konstatera att grundskolan och gymnasieskolan står inför betydande utmaningar. Resultaten från de internationella studier Sverige deltagit i (bl.a. PISA, Pirls och Timms) visar att svenska elever haft en svag resultatutveckling de senaste 10–15 åren. En överväldigande majoritet av studierna visar på sjunkande resultat. Även sjunkande behörighet till gymnasieskolan, dålig genomströmning i gymnasieskolan och tecken på försämrad likvärdighet i grundskolan är faktorer som pekar på att kraftfulla reformer krävs för att komma till rätta med de fallande skolresultaten. För att vända den negativa trenden anser utskottet i likhet med regeringen att det krävs skolreformer med fyra huvudsakliga inriktningar: tidiga insatser, ökad attraktivitet i läraryrket, ökad likvärdighet – att alla skolor ska vara bra skolor – samt att alla elever ska fullfölja en gymnasieutbildning. Med sådana insatser ges förutsättningar för att återföra den svenska skolan till internationell toppklass. Utskottet noterar i det sammanhanget med tillfredsställelse att regeringens förslag och aviseringar inom skolområdet, inklusive förskolan och lärarfortbildningen, i denna proposition och i propositionen Vårändringsbudget för 2015 i stor utsträckning innebär en omDispositionering av de medel som avsatts för området i den beslutade budgeten för 2015.

När det gäller frågan om tidiga insatser är det enligt utskottet en viktig förutsättning för att förskolan ska kunna uppfylla målen för verksamheten att barngrupperna har en lämplig storlek, att personaltätheten är tillräcklig och att personalen är välutbildad. Utskottet välkomnar mot den bakgrunden en lång rad förslag och aviserade åtgärder från regeringen som tar sikte på tidiga insatser. I propositionen Vårändringsbudget för 2015 finns bl.a. förslag om fler nybörjarplatser på förskolläraryrket och om att avsätta medel för 2015 för att minska barngrupperna i förskolan. Vidare avser regeringen att utreda förutsättningarna för att införa en läsa-skriva-räkna-garanti. Regeringen avser vidare att med medel från satsningen på ett s.k. lågstadielyft, som uppgår till ca 2 miljarder kronor 2015, införa ett statsbidrag för att kunna öka antalet anställda med utgångspunkt i huvudmännens behov, så att lärare på lågstadiet får mer tid för sitt arbete och kan ägna mer tid åt varje elev och så att klasserna kan bli mindre. Regeringen föreslår även att medel avsätts för att öka antalet

nybörjarplatser på grundläroverutbildningen för lägre årskurser med 700 platser årligen. För att komma till rätta med bristen på lärare med specialpedagogisk kompetens föreslår regeringen i propositionen Vårändringsbudget för 2015 ett resurstillskott motsvarande 300 fler utbildningsplatser inom speciallärar- och specialpedagogutbildningen samt en förstärkning av den del av Lärarlyftet som avser speciallärarutbildning med specialisering mot utvecklingsstörning. En annan viktig del handlar om att stimulera skolhuvudmännen att anställa fler lärare med specialpedagogisk kompetens och öka andelen behöriga speciallärare och specialpedagoger.

Läraryrket måste bli attraktivare. Alla elever ska få möta kunniga och engagerade lärare som känner sig högt värderade i sitt yrke. På så sätt kan man höja kunskapsresultaten i skolan. Det är därför allvarligt att läraryrket under en lång tid har tappat i status och attraktionskraft. För att göra läraryrket mer attraktivt delar utskottet regeringens syn att det behövs bl.a. högre löner, minskat administrativt arbete och bättre möjligheter att göra karriär och utvecklas i yrket. För att stärka yrkets attraktivitet har regeringen tagit initiativ till en nationell samling för läraryrket som bl.a. syftar till bättre löneutveckling för lärare kopplad till deras kompetens och karriärutveckling. Regeringens avsikt är att i budgetpropositionen för 2016 tillföra resurser med syftet att lärares löner ska höjas. Under förutsättning att de berörda parterna tar ansvar för att påtagligt prioritera höjda lärarlöner kan resurser motsvarande 3 miljarder kronor på årsbasis tillföras. Utskottet välkomnar att en sådan kraftfull satsning på lärarna, som ytterst är till gagn för läraryrkets attraktivitet, har aviserats.

Utskottet vill vidare framhålla vikten av att alla elever ska ha samma möjligheter till en bra utbildning oavsett vilken skola de går i och vilken del av landet de bor i. Det finns, som regeringen framhåller, ingen motsättning mellan likvärdighet och höga studieresultat – snarare tvärtom. Genom riktade insatser för att förbättra resultaten i skolorna med de största utmaningarna kan likvärdigheten i skolsystemet förbättras. Regeringen föreslår en rad insatser med denna inriktning i propositionen Vårändringsbudget för 2015. Statens stöd till huvudmän för skolor med låga studieresultat och svåra förutsättningar eller många nyanlända elever behöver förstärkas och effektiviseras inom ramen för regeringens satsning på Samverkan för bästa skola. Enligt förslaget ska 300 miljoner kronor avsättas för 2015, och därefter beräknas 600 miljoner kronor per år avsättas fr.o.m. 2016. Skolverket kommer att få i uppdrag att träffa överenskommelser med de aktuella huvudmännen bl.a. för att stödja dem i att attrahera lärare. Utskottet välkomnar denna inriktning. Utskottet noterar därutöver att den skolkommision som aviserats i propositionen numera är tillsatt och har i uppdrag att bl.a. lämna förslag som syftar till en ökad likvärdighet i skolan. Uppdraget ska slutredovisas senast den 13 januari 2017 (dir. 2015:35).

Utskottet vill i detta sammanhang även påminna om att antalet nyanlända elever förväntas öka kraftigt i Sverige de närmaste åren. Nyanlända elever har generellt sett svårare att nå de kunskapskrav som minst ska uppnås i grundskolan. Utskottet, och senare riksdagen, har nyligen ställt sig bakom proposi-

tionen Utbildning för nyanlända elever – mottagande och skolgång som innebär att ett särskilt regelverk för mottagande och skolgång av nyanlända införs, för att nyanlända ska ges bästa möjliga förutsättningar att uppnå kunskapskraven och fullfölja sin utbildning. Genom krav på huvudmän att vidta vissa åtgärder kommer likvärdigheten att öka i utbildningen och i de berörda skolformerna (prop. 2014/15:45, bet. 2014/15:UbU6, rskr. 2014/15:177).

Utskottet är i likhet med regeringen av den uppfattningen att alla ungdomar ska påbörja och fullfölja en gymnasieutbildning. Utskottet välkomnar därför att regeringen i linje med detta har gett en särskild utredare i uppdrag att, i dialog med en parlamentariskt sammansatt referensgrupp, analysera situationen och föreslå åtgärder för att alla ungdomar ska påbörja och fullfölja en gymnasieutbildning. Utredningen ska presentera sina förslag senast den 30 juni 2016 (dir. 2015:31). Utskottet ser fram emot att ta del av utredningens förslag på åtgärder, inte minst mot bakgrund av att ungdomar som inte påbörjar eller fullföljer en gymnasieutbildning löper en ökad risk att hamna utanför både arbetsmarknaden och utbildningssystemet.

Utskottet välkomnar även att regeringen har gett Skolkostnadsutredningen ett utvidgat uppdrag (dir. 2015:37) att utreda hur kommuner kan ges ett avgörande inflytande över nyetablering av skolor som är avsedda att drivas med vinstsyfte och ser fram emot att ta del av utredningens slutsatser.

När det gäller högre utbildning vill utskottet betona vikten av att fler ges möjlighet att genomgå högskoleutbildning. I framtiden kommer allt fler jobb att kräva en högre utbildning, och kunskapsbehoven kommer att öka. Att fler lär sig mer är avgörande för framtidens jobb och konkurrenskraft, och därmed för vår välfärd. Dessutom ger utbildning människor ökad frihet att forma sina egna liv. Antalet sökande till universitet och högskolor var våren 2015 fler än någonsin för en vårtermin. Därför bör fler behöriga sökande få plats i högskolan, särskilt mot bakgrund av en hög ungdomsarbetslöshet. Det finns också yrken där det under lång tid har varit svårt att hitta utbildad personal. Utskottet välkomnar därför att regeringen avser att genomföra en satsning på en utbyggnad av högskoleutbildningarna. Denna satsning väntas 2018 omfatta drygt 14 000 platser.

I propositionen Vårändringsbudget för 2015 föreslås att 125 miljoner kronor tillförs lärosätena för att stärka högskoleutbildningens kvalitet 2015. För 2016–2018 beräknas satsningen uppgå till 250 miljoner kronor per år. Kvalitetsförstärkningen är avsedd för utbildningsområdena humaniora och samhällsvetenskap samt för lärar- och förskolläroarbetsutbildning. Även om svensk högskola generellt sett håller hög kvalitet finns det enligt utskottet områden där det finns indikationer på att kvaliteten behöver förbättras, framför allt inom ämnesområdena humaniora och samhällsvetenskap. Utskottet välkomnar mot den bakgrunden de omfattande kvalitetsförstärkningarna som föreslås och aviserar och vill samtidigt understryka att all högskoleutbildning ska hålla hög kvalitet. Utskottet vill i sammanhanget även nämna att regeringen ytterligare avser att höja kvaliteten i högskolan genom förslaget (U2015/1626/UH) på nytt nationellt kvalitetssäkringssystem för högre utbildning.

När det gäller forskning vill utskottet inledningsvis påminna om att målet för utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning bl.a. är att Sverige ska vara en framstående forskningsnation (prop. 2011/12:1 utg.omr. 16, bet. 2011/12:UbU1, rskr. 2011/12:98). Utskottet anser att svensk forskning håller hög kvalitet men att det finns tecken på att forskningen har tappat i konkurrenskraft i förhållande till flera jämförbara länder. Det behövs därför insatser för att säkerställa kvaliteten i svensk forskning. I sammanhanget bör särskilt vikten av långsiktig planering inom forskningspolitiken betonas. I regeringens förklaringen i höstas angavs några viktiga forskningspolitiska prioriteringar, såsom att basanslagen för forskning ska prioriteras upp, att en ny forskningsproposition ska ha ett tioårigt perspektiv, att unga forskares villkor ska förbättras samt att andelen kvinnliga professorer ska öka och forskningsanslagen fördelas jämställt. I budgetpropositionen för 2015 (prop. 2014/15:1 utg.omr. 16) bekräftades dessa ambitioner. Utskottet vill slutligen påminna om att regeringen nyligen utsett en ny forskningsberedning vars huvudsakliga arbete under 2015 och 2016 blir att diskutera utformningen av de förslag och forskningspolitiska prioriteringar som regeringen har för avsikt att lägga i sin forskningsproposition hösten 2016.

Med det anförda, och eftersom utbildningsutskottet även i övrigt delar regeringens bedömningar, anser utbildningsutskottet sammanfattningsvis att finansutskottet bör godkänna regeringens förslag till riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken i de delar som berör utbildningsutskottets beredningsområde. Därmed anser utbildningsutskottet att finansutskottet bör avstyrka motionerna 2014/15:3087 (FP), 2014/15:3088 (M), 2014/15:3090 (SD), 2014/15:3091 (C) och 2014/15:3092 (KD) i motsvarande delar.

Stockholm den 26 maj 2015

På utbildningsutskottets vägnar

Lena Hallengren

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Lena Hallengren (S), Christer Nylander (FP), Camilla Waltersson Grönvall (M), Thomas Strand (S), Betty Malmberg (M), Caroline Helmersson Olsson (S), Stefan Jakobsson (SD), Michael Svensson (M), Håkan Bergman (S), Ulrika Carlsson i Skövde (C), Jabar Amin (MP), Erik Bengtzboe (M), Gunilla Svantorp (S), Robert Stenkvist (SD), Daniel Riazat (V), Annika Eclund (KD) och Roza Güclü Hedin (S).

Avvikande meningar

1. Riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken (M)

Camilla Waltersson Grönvall (M), Betty Malmberg (M), Michael Svensson (M) och Erik Bengtzboe (M) anför:

Moderaterna vill skapa en mer flexibel och modern arbetsmarknad där människor har goda möjligheter att byta inriktning och karriär och människor ges flera chanser i livet. Då behöver det bli enklare att gå från anställning till företagande, men också att skola om sig eller pröva ett nytt jobb.

Om fler ska kunna känna sig trygga med att byta arbete eller t.o.m. bransch, även högre upp i åldrarna, behöver förutsättningarna för omställning förbättras. Det måste därför vara möjligt och attraktivt för fler att studera också senare i livet. En person som behöver bygga på sina studier för att antingen kunna ta större ansvar eller helt byta spår ska ha förutsättningarna att göra det. Därför vill Moderaterna satsa 159 miljoner kronor på att förbättra möjligheterna att finansiera högre utbildning senare i livet. För att öka möjligheterna att kombinera arbete och studier vill vi att fribeloppet, dvs. den inkomst den studerande får ha utan att studiemedlen minskar, höjs från dagens dryga 170 000 kronor (vid 40 veckors heltidsstudier) till över 200 000 kronor per kalenderår. Vi vill att möjligheterna till att beviljas studiemedel för längre tid för den som fyllt 40 år ska utökas med 20 veckor, från 40 veckor till 60 veckor. Vi vill att den övre åldersgränsen för möjligheten att beviljas studiemedel höjs från dagens 56 år till 60 år. Vi vill att möjligheten till tilläggs lån för studerande över 25 år förbättras genom att lånebeloppet höjs från ca 3 800 kronor till 5 000 kronor per månad.

Ett utbildningssystem med ett tydligt kunskapsfokus är grundläggande för vårt välfärdssamhälle. Utbildningen i Sverige ska hålla hög kvalitet och vara tillgänglig för alla – för elevernas skull men också för jobben, välfärden och sammanhållningen. För Moderaterna är det självklart att varje elev och studerande ska ges förutsättningar att nå sin fulla potential. Alla elever ska mötas av höga förväntningar och ges det stöd och den stimulans som var och en behöver för att nå kunskapsmålen och växa utifrån sina egna förutsättningar. Alla föräldrar ska veta att när barnen kommer hem från skolan har de lärt sig vad de behöver i en trygg miljö. Moderaterna vill fortsätta arbetet för mer kunskap i skolan. Målet är att Sverige inom tio år ligger bland de tio bästa länderna i PISA-undersökningen.

Vi ser betydande utmaningar inom skol- och utbildningsväsendet även i fortsättningen. Trots stora satsningar har resultaten ännu inte lyft i den utsträckning som krävs. Samtidigt ser vi också nya utmaningar, i och med att ett stort antal nyanlända elever som i många fall flytt från krig och förtryck väntas börja i skolan i Sverige under de kommande åren. Det ställer särskilda krav på skolan i form av språkundervisning, elevhälsa och andra integrationsinsatser.

Det har under flera år funnits en bred enighet i riksdagen kring att göra ekonomiska satsningar på skolan. I propositionen ser vi nu att prioriteringarna skiftar och att reformer som både riksdagen och lärarförbunden stöder skrotas. Den satsning på en extra matematiktimme i högstadiet som fanns i Alliansens budget för 2015 slopas, trots att riksdagen uppmanat regeringen att införa den i enlighet med den beslutade budgeten. Utbyggnaden av karriärtjänstereformen och satsningen på karriärtjänster i utanförskapsområden med mer än 5 000 tjänster blir inte heller av. Införandet av en tioårig grundskola, som syftar till att ge även de yngsta eleverna rätt till stöd och stimulans för att lära sig skriva, läsa och räkna, överges också. Slutligen riskerar begränsningar av valfriheten i den svenska skolan att påverka hundratusentals barn och deras föräldrar om en kommunal vetorätt införs för skoletableringar, som regeringen aviserat.

Elever som har anlänt till Sverige efter skolstarten har särskilda utmaningar i att lära sig svenska samtidigt som de snabbare än övriga elever behöver ta till sig undervisningen för att nå skolans kunskapsmål. Utmaningarna för kommunerna att tillhandahålla utbildning när många asylsökande och nyanlända elever anländer på kort tid blir också allt större. Alliansregeringen satsade på mer undervisningstid för dessa elever och högre kompetens hos lärarna i utsatta områden. Moderaterna ser behovet av fortsatta insatser för att stärka möjligheterna för denna grupp elever att snabbt komma in i det svenska samhället. Vi vill bl.a. att Migrationsverket ska kunna ta över visst utbildningsansvar från kommunerna när det gäller asylsökande barn under den första tiden i asylboende. Under den första tiden bör intensivundervisning i svenska prioriteras för att barnen ska stå bättre rustade inför att börja i en vanlig skolklass.

Moderaterna vill stärka läraryrket genom att förbättra och utveckla lärarutbildningen. Vi vill göra det möjligt att anordna fristående lärarutbildningar för att höja mångfalden och kvaliteten i utbildningarna. Antagningen till lärarutbildningen bör kompletteras med ett lämplighetstest i form av en intervju eller ett antagningsprov. Lärarutbildningen bör också utvecklas ytterligare med bl.a. kurser i specialpedagogik, ledarskap och digital kompetens. Alla skolhuvudmän bör också ge sina lärare en individuell kompetensutvecklingsplan för att garantera regelbunden fortbildning. På sikt vill vi se ett krav på regelbunden fortbildning för att man ska få behålla sin lärarlegitimation.

För att ta vara på det stora intresset för datorer som finns bland barn och ungdomar, och samtidigt stärka Sveriges internationella konkurrenskraft, måste skolan utvecklas när det gäller användningen av och undervisningen i it. Vi vill att skolan ska hitta och tillämpa metoder att använda it och datorer på ett sätt som gagnar pedagogiken och inläringen och som också rustar eleverna inför framtiden. Vi vill bl.a. att programmering ska införas i undervisningen redan i årskurs 1 och bli ett integrerat inslag i matematik-, slöjd- eller teknikundervisningen. Samtidigt behöver en fortbildningsinsats genomföras för att förbereda landets lärare på förändringarna.

Friskolereformen är en av de viktiga valfrihetsreformer som ökat möjligheten för föräldrar och barn att välja pedagogik och inriktning på undervisningen utifrån varje elevs särskilda förutsättningar. För lärare och rektorer har

den inneburit nya möjligheter att förverkliga sina pedagogiska ambitioner och ökat utbudet av arbetsgivare. Vi slår vakt om alla föräldrars möjlighet att välja skola till sina barn. Det ska inte bara vara de som har råd att flytta till ett boende nära den skola man tror är bäst för sitt barn som ska ha denna möjlighet. Det fria skolvalet är mycket uppskattat av elever och föräldrar. Det ger inflytande över det egna barnets skolgång. Barn är olika och har olika behov. Föräldrar måste därför ha möjlighet att välja bort en skola som man inte är nöjd med eller där deras barn kanske inte trivs. I så hög utsträckning som möjligt ska lika villkor och samma höga krav gälla för alla skolor oavsett driftsform. Det finns framgångsrika skolor som lyckas med sitt kunskapsuppdrag trots stora utmaningar. Men det finns också skolor, såväl kommunala som fristående, där eleverna år efter år uppvisar dåliga resultat. Det kan Moderaterna inte acceptera.

Moderaterna vill genomföra ytterligare reformer för mer ordning och reda i skolan. Vi vill att Skolinspektionen ska få ett nytt uppdrag där granskningarna blir tydligare och följer en betygsskala: granskningarna ska genomföras utifrån elevernas resultat. Vi vill också att Skolverket ska erbjuda skolor som inte uppfyller kunskapskraven ett särskilt kunskapskontrakt med nationella resurser kopplade till vissa åtgärder som forskningen visar stärker kunskapsresultaten. För särskilt svagpresterande skolor bör Skolinspektionen få möjlighet att ta över huvudmannskapet.

Tack vare alliansregeringens reformer har vi i dag en ny gymnasieskola med högre och tydligare krav på både elever och lärare. Kopplingen mellan yrkesutbildningarna och arbetsmarknaden har också förstärkts genom införandet av lärlingsutbildningar. I gymnasieskolan finns det dock fortfarande stora utmaningar som härrör från att eleverna inte har tillgodogjort sig de grundläggande kunskaper som krävs i grundskolan. En annan fortsatt utmaning är hur gymnasieskolan kan bli än mer relevant i den nationella kompetensförsörjningen och motsvara behovet inom olika bristyrken. Vi vill underlätta ungdomars övergång till arbetsmarknaden genom att fortsätta arbeta för att yrkesprogrammen ska bli attraktiva för eleverna och att skolorna ska starta program utifrån arbetsmarknadens behov och förutsättningar.

Med det anförda anser vi att finansutskottet bör tillstyrka Moderaternas riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken.

2. Riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken (SD)

Stefan Jakobsson (SD) och Robert Stenkvist (SD) anför:

Utbildning är en av de nyckelfaktorer som återkommande lyfts fram i samband med industrins fortlevnad och utveckling i Sverige. Om det tillfälligt eller under längre perioder råder brist på en viss kompetens inom landet rekryterar svenska arbetsgivare utomlands. Sverige bör dock självklart sträva efter att vara långsiktigt självförsörjande på kompetens på alla nivåer. Detta är ett komplext område som kan förbättras i många avseenden. Vi vill dock ändå särskilt

framhålla två problem: bristen på lärare i de naturorienterande ämnena och bristen på unga med teknisk och naturvetenskaplig grundkompetens.

Sverigedemokraterna vill mot denna bakgrund bl.a. satsa på fler lärare i de naturorienterande ämnena och en utökning av utbildningen vid teknikcollege, dvs. en gymnasieskola som samverkar tätt med en lokal industri, vilket ska råda bot på bristen på gymnasieingenjörer. Sverigedemokraterna vill genom teknikcollege låta näringslivet spela en betydligt större roll i arbetet med att utforma relevanta och attraktiva gymnasieutbildningar.

Vi förordar vidare ekonomiska incitament för både studenter och skolor i syfte att säkra kompetensförsörjningen i framtiden. Parametrar som kvalitet, arbetslivsanknytning och examen ska styra resursfördelningen till lärosätena. För den enskilda studenten vill Sverigedemokraterna införa ett högre studiebidrag om 1 000 kronor per studiemånad för de studenter som väljer att läsa en utbildning där det finns och kommer att finnas ett påvisbart kompetensunderskott i landet.

Sverigedemokraterna vill också införa en s.k. teknikbrygga för att ge en andra chans till de ungdomar som vill läsa en teknisk utbildning. Teknikbryggan innebär att man under två terminer stärker sina kunskaper i teoretiska och praktiska ämnen varefter man får en termins betald praktik hos en lokal industri. Teknikbryggan innebär att vissa ungdomar ges behörighet att söka sig vidare till högre utbildning, men huvudsyftet är att generera gymnasieingenjörer som kan anställas och vidareutbildas inom industrin.

Studievägledningens resurser ska stärkas i syfte att öka matchningen på arbetsmarknaden. Gymnasieskolan ska kunna erbjuda attraktiva program inom industri- och teknikrelaterade områden, i första hand i syfte att komma till rätta med den ökande bristen på gymnasieingenjörer men också för att möjliggöra ingenjörstudier på lärosätena. Det hittills ensidiga fokuset på att öka antalet högskoleplatser, oaktat såväl kvalitet som inriktning, har i bästa fall varit en dålig prioritering och i sämsta fall kontraproduktivt.

Banden mellan gymnasieskolan och högskolan bör stärkas. Vi vill därför låta universitetslärare undervisa på gymnasieskolor med bibehållen lön. Många högskolor och universitet har ämnesskickliga och erfarna pedagoger som skulle kunna göra stor nytta inom gymnasieskolan, där det råder brist på lärare i matematik och naturvetenskapliga ämnen.

Såväl yrkesvux som yrkeshögskolan bör ges både ökade men framför allt långsiktigt stabila anslag. Anställningsmöjligheterna för dem som läst en yrkesutbildning är goda och efterfrågan på dem är stor. Avsaknaden av stabilitet och långsiktighet medför svårigheter i planeringen, vilket i sin tur försvårar företagens möjligheter att samarbeta med dessa utbildningsanordnare. Detta gäller i synnerhet Myndigheten för yrkeshögskolan som länge har aviserat att den kan utöka yrkeshögskoleutbildningarna, givet att politiken medger rätt resurstilldelning.

Sverigedemokraterna är inte främmande för att driva fram administrativa sammanslagningar av mindre högskolor för att använda resurserna mer effektivt. Vi är inte heller främmande för att med ekonomiska styrmedel strama åt

antalet utbildningsplatser på utbildningar där vi ser att efterfrågan på arbetsmarknaden är svag.

Det är naturligt att utvecklingen av en kunskapsintensiv industri går hand i hand med forskning och utveckling i världsklass. Sveriges enda chans att vara en ledande industrination också i framtiden är att förbli innovativt och ligga i framkant i ett brett spektrum av forskningsområden. Politikens roll i detta sammanhang är att säkerställa ett gott klimat för innovationer, t.ex. genom att ha tydliga statliga aktörer dit företag kan vända sig. Det handlar också om att våga prioritera det som faktiskt är efterfrågat på arbetsmarknaden, såväl inom forskningen som på lärosätena.

När det gäller statligt finansierad forskning och utveckling satsar Sverige mer än genomsnittet i Europa, men effektiviteten i dessa satsningar är föremål för diskussion. Till att börja med har vi ett relativt stort antal offentliga aktörer inom forskning och innovation (FoI) där Vetenskapsrådet, Vinnova, Tillväxtverket, Almi, Industrifonden, Energimyndigheten och Formas är bara några av de största. Ett långsiktigt mål är att koordinera dessa aktörers arbete bättre och se över förutsättningarna för sammanslagningar. Eftersom det handlar om stora belopp, tiotals miljarder kronor per år, bör man också kritiskt granska hur effektiva våra forskningssatsningar är. Den statliga myndigheten Tillväxtanalys, som arbetar med denna typ av utvärderingar, lyfter fram behovet av att förbättra kontrollen och styrningen av forskningsmedel. Man pekar också på att det råder brist på transparens i hur statligt stöd fördelas.

Sverigedemokraterna vill att statliga medel för forskning och utveckling i högre utsträckning orienteras mot naturvetenskaplig grundforskning, medicin och tillämpad forskning med tydlig industriell och företagsnära profil. I dag satsas ungefär 80 procent av de statliga forskningsmedlen på forskningsämnesområdena teknik, naturvetenskap, lantbruksvetenskap, medicin och hälsovetenskap. Vi vill omfördela resurserna så att dessa områden får 90 procent av de statliga forskningsmedlen.

Vi vill även prioritera de internationellt konkurrenskraftiga lärosätena. Sverige är för litet för att upprätthålla internationellt förstklassiga forskningsmiljöer på alltför många orter. Därför vill vi tillföra resurser till de lärosäten som har potential att hävda sig i den internationella konkurrensen. Vi ser en roll även för mindre högskolor, men de kommer i ökande utsträckning att bli tvungna att fokusera på de nischer där de har starkast profil.

Dessa prioriteringar är smärtsamma, men nödvändiga för att Sverige ska kunna försvara sin position som forskningsnation i världsklass. I valet mellan kvantitet och kvalitet är vi beredda att prioritera kvalitet. Vi vill också prioritera forskningssatsningar som faktiskt innebär konkreta konkurrensfördelar för svenska företag på kort eller lång sikt.

Det s.k. produktivitetsavdraget, en schablonmässig besparing som åläggs universitet och högskolor, bör avskaffas för all utbildning och forskning.

Med det anförda anser vi att finansutskottet bör tillstyrka Sverigedemokraternas riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken.

3. Riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken (C)

Ulrika Carlsson i Skövde (C) anför:

En välfungerande skola där kunskap står i fokus och en lugn, trygg och utvecklande arbetsmiljö erbjuds är en omistlig del av att Centerpartiets strävan att jämna ut människors livschanser och ge barn och elever möjlighet att förverkliga sina drömmar.

Personer som inte ges det stöd som krävs för att lyckas i skolan är överrepresenterade bland arbetslösa. En välfungerande skola är därför också ett viktigt verktyg i kampen mot utanförskap och för ett inkluderande samhälle. Alla måste ges chansen att tillgodogöra sig en god utbildning. Skolan har dock fler uppgifter än att bidra till en produktiv arbetskraft. Det ska vara en plats där elevers nyfikenhet väcks och där de inte bara skaffar sig utbildning utan också bildning.

Centerpartiets utbildningspolitik tar sin utgångspunkt i att varje förskolebarn, elev och student ska ges möjlighet att kunna få den kunskap han eller hon behöver för att nå sina mål – oavsett var i landet han eller hon bor och oavsett hans eller hennes sociala och ekonomiska bakgrund. Vi tror på individens lust att lära och längtan att utvecklas och arbetar därför för en skola där kunskap och kreativitet utvecklas i takt med aktuell forskning och teknik.

Entreprenöriellt lärande ska vara naturligt i hela utbildningssystemet eftersom det främjar förmågan att fatta beslut, kommunicera och samarbeta.

Digitalt lärande ska vara en självklar del av undervisningen och modern teknik ska vara ett verktyg för lärarna. Centerpartiet vill att fjärrundervisning tillåts inom skolans alla ämnen och kurser. Den stärker likvärdigheten, höjer kvaliteten och ökar tillgängligheten. För små kommuner med ett litet elevunderlag eller kommuner med stora avstånd kan fjärrundervisning betyda skillnaden mellan att få och att inte få undervisning.

Vi måste visa tillit till att lärare och skolledare kan omsätta reformer till praktiska resultat i det dagliga arbetet i skolan. Det är läraren som är nyckeln till att höja kunskapsresultaten. Därför är satsningar på lärarnas kompetensutveckling och arbetssituation av största vikt. Även rektorernas ledarskap är avgörande för skolans resultat, och man måste därför aktivt verka för att detta ledarskap ska fungera.

Det är bra pedagoger och ledare som tillsammans utgör lösningen på hur svensk skola ska kunna förbättras. Centerpartiet anser att duktiga lärare ska premieras och tror därför på karriärtjänster. Centerpartiet tror även att de som är nära skolan dvs. eleven, föräldrarna, personalen och kommunen, vet bäst hur de lokala skolorna kan utvecklas. Centerpartiet vill därför att kommunerna även fortsättningsvis ska ha ansvaret för skolan.

Centerpartiet har medverkat till de förbättringar som gjorts i utbildningssystemet de senaste åren. Bland dessa finns den nya läroplanen för grundskolan,

den nya reformerade gymnasieskolan, utökningen av antalet platser i yrkes-högskolan samt återinförandet av en lärlingsutbildning i det svenska skolsystemet.

Det är viktigt att man även som vuxen kan utbilda sig såväl på gymnasial nivå som på högskolenivå. Möjligheter har också öppnats för att vuxna ska kunna genomgå lärlingsutbildning. Centerpartiet vill se en förändrad lärlingsutbildning där de tilltänkta arbetsgivarna får en större roll i utvecklingen och genomförandet av utbildningen genom s.k. lärlingsråd.

Yrkeshögskoleutbildningarna är ett bra exempel på utbildningar som utvecklats i samverkan med presumtiva arbetsgivare. Företagen förses med kompetent arbetskraft och deltagarna får en utbildning som i hög grad leder till arbete. Centerpartiet vill att yrkeshögskoleutbildningarna byggs ut ytterligare och att det ska bli lättare att ansöka om och beviljas att bedriva yrkeshögskoleutbildning under en längre tid.

Universitet och högskolor är en viktig kraft i det moderna samhällets utveckling eftersom de förser näringsliv och arbetsmarknad med kunskap och kompetens genom forskning och utbildning. En samverkan och en nära koppling mellan den högre utbildningen och det omgivande samhället är därför av största vikt. Centerpartiet ser gärna att det resursfördelningssystem som i dag tillämpas för den högre utbildningen i än högre grad premierar hög kvalitet och också samverkan och öppenhet mot det omgivande samhället. Centerpartiet avser att verka för att lärosätena ska bli mer autonoma, finnas i hela landet och ges ytterligare möjligheter att utforma sin verksamhet efter regionala förutsättningar.

Med det anförda anser jag att finansutskottet bör tillstyrka Centerpartiets riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken.

4. Riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken (FP)

Christer Nylander (FP) anför:

Folkpartiet är övertygat om att fortsatt höga ambitioner för välfärden i Sverige kräver socialliberala reformer för en mer dynamisk ekonomi, en mer flexibel arbetsmarknad och ett mer gynnsamt klimat för entreprenörer och företagare. Den ekonomiska politik som presenteras i regeringens vårproposition går här i fel riktning. Utan reformer för fler jobb kommer Sverige långsiktigt att tappa i sammanhållning och förmåga att finansiera våra gemensamma åtaganden.

Studiestödssystemet i Sverige är ett av världens mest generösa. Våra väl anpassade beloppsnivåer ger människor möjlighet att studera vidare eller återuppta tidigare studier. Studiemedelssystemet har under de senaste åren förstärkts påtagligt genom att alliansregeringen genomfört höjningar av studiemedelsbeloppet, barn tillägget och fribeloppet.

Folkpartiets bedömning är att studiemedelssystemet i många delar är väl avpassat. Ytterligare reformer kan dock på sikt bli aktuella. Folkpartiet vill bl.a. fortsätta arbetet för en bättre matchning och kompetensutveckling på den

svenska arbetsmarknaden. För att fortsätta stimulera framväxten av ett allt längre arbetsliv bör det även i fortsättningen vara aktuellt att se över åldersgränserna i studiemedelssystemet. Folkpartiet vill även öka genomströmningen i högskolan genom att öka drivkrafterna att klara sin examen på utsatt tid.

En skola med jämn och hög kvalitet är det främsta sättet att skapa goda livschanser för alla. Skolan ska fokusera på elevernas kunskapsresultat och ge varje elev tidigt stöd när det behövs. Därför behövs tidigare betyg, ökade resurser till lågstadiet och en tioårig grundskola med start från sex års ålder. För att ge alla elever en bra skolgång bör staten återta ansvaret för skolan, i stället för att landets 290 kommuner var för sig försöker styra upp skolan.

Det behövs också lugn och arbetsro i skolan. När det saknas studiero i klassrummet är det de som behöver skolan mest som är de stora förlorarna. Vuxna i skolan måste ha befogenheter och ta ansvar för att skapa ordning, studiero och trygghet. Vi vill därför införa ett ordningsomdöme och ett stöd till skolor att arbeta förebyggande.

Kunskap är skolans huvuduppdrag. Tidigare präglades den svenska skolan av en rädsla för att mäta elevers kunskaper. När kunskap var mindre viktigt fick inte heller eleverna tillräckligt med stöd och följderna blev sjunkande resultat. Folkpartiet har lett den totala omläggning av svensk skola som har genomförts under alliansregeringen. Bland alla reformer finns en ny läroplan med nya kursplaner med tydliga och tidiga mål, fler och tidigare nationella prov, skriftliga omdömen, betyg från årskurs 6 och ny betygsskala med fler steg. Elevers rätt till särskilt stöd har stärkts och speciallärare utbildas på nytt.

Eleverna får nu fler matematiklektioner än tidigare. Undervisningen för nyanlända elever har reformerats. Skolan ska ge extra stöd till de elever som behöver det, t.ex. fler lektioner i svenska för nyanlända elever. Genom en överenskommelse med den nuvarande regeringen kommer även en försöksverksamhet med betyg från årskurs 4 att inledas. Elevernas svårigheter måste upptäckas tidigt för att eleverna ska få hjälp tidigt. Elevernas kunskaper i läsning, skrivning och räkning ska följas upp redan i årskurs 1.

Alla skolor ska erbjuda läxhjälp och sommarskola, och vi anser att resurser ska gå till de skolor som har störst utmaningar. Fler duktiga lärare ska finnas på skolor i utanförskapsområden.

Förskolan ska erbjuda barn en trygg omsorg och är också viktig för att stimulera barns utveckling och lärande.

Man behöver även satsa på lärarna. Vi vill ha högre lön åt skickliga lärare och en reformerad lärarutbildning som ska göra läraryrket attraktivt. Folkpartiet införde karriärtjänster i form av förstelärare och lektorer. Reformen innebär statligt finansierade lönelöft på 5 000 kronor respektive 10 000 kronor i månaden. Denna reform stoppas nu delvis av regeringen. Lärarlegitimation och skärpta behörighetsregler har införts och lärarutbildningen har gjorts om och fått tydliga inriktningar.

Gymnasieskolan ska förbereda både för vidare studier och för arbetslivet. Alla gymnasieelever hade tidigare krav på sig att bli behöriga för högskolestudier, medan yrkeskunnande sågs som mindre viktigt. Det är centralt att alla elever ska ha en god grund att stå på inför studier och arbetsliv. Vid sidan av de traditionella gymnasieprogrammen och högskoleutbildningarna behövs det också branschanknutna utbildningar, bl.a. lärlingsjobb. På en föränderlig arbetsmarknad är det också viktigt att alla har goda möjligheter att fortbilda sig och förbättra sina kunskaper under hela yrkeslivet.

Kvaliteten och valfriheten ska värnas. Därför försvarar Folkpartiet rätten att starta friskolor och rätten att välja skola. En förutsättning för att friskolor ska få tillstånd ska vara att de uppfyller kvalitetskraven och har seriösa ägare som tar ett långsiktigt ägaransvar. Skolor som inte klarar kvalitetskraven ska stängas.

Med Folkpartiet och alliansregeringen höjdes de statliga forskningsanslagen kraftigt, och Folkpartiet vill fortsätta att prioritera forskningen. Sverige ska ha höga ambitioner när det gäller andelen personer som går vidare till högre studier, men utbyggnaden av antalet platser får inte ske på bekostnad av kvaliteten.

Med det anförda anser jag att finansutskottet bör tillstyrka Folkpartiets riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken.

5. Riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken (KD)

Annika Eclund (KD) anför:

Utbildningens kvalitet är av avgörande betydelse både för barn och ungdomars möjligheter i livet och för vårt lands långsiktiga konkurrenskraft. De sjunkande studieresultaten över tid måste därför tas på största allvar.

Skolans huvuduppgift är att förmedla kunskap, att stimulera elevernas intellektuella utveckling och att förbereda barn och unga för vuxenlivet. Skolan ska erbjuda den kunskap som behövs för att klara av arbetslivet, men också kunskap för att klara livet som ansvarsfull samhällsmedborgare. Det betyder att skolan måste återupprätta en bildningstradition. Om skolan inte lyckas i sitt uppdrag skapar vi stora framtida problem både för barnen och för Sverige.

Vår utgångspunkt är att undervisningen ska bygga på vetenskap och beprövad erfarenhet. Därför behöver lärarnas roll stärkas, vilket flera utvärderingar också har pekat på som en viktig åtgärd. Lärarnas vidareutveckling måste få en tydligare forskningsanknytning, och politikens gränser noga bevakas. Detta är en del i ambitionen att stärka lärarnas status, som så ofta framförs i debatten. Lärarnas vidareutbildning behöver också vara mer forskningsbaserad.

Svenska elever bör framöver få mer lärarledd lektionstid. I internationella jämförelser har den svenska skolan färre undervisningstimmar än jämförbara länder, och noterbart är att den lärarledda undervisningstiden i Sverige har minskat sedan 1990-talet. Dessutom följer huvudmännen sällan upp att eleverna verkligen får det antal lektionstimmar som stipulerats.

För att vända de sjunkande skolresultaten behöver man jobba på bred front – lärare, elever och föräldrar. Det gäller ansvarsfrågor och attityder, bildnings-
syn och professionalitet.

Med det anförda anser jag att finansutskottet bör tillstyrka Kristdemokraternas riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken.